

Mahmud Bedreddin YAZIR (1893 — 1952)

IÇİNDEKİLER

Kenu	Sahife
ESER VE MÜELLİFİ HAKKINDA	IX
MUKADDİME	1
BÍRÍNCÍ KISIM (UMŮMÍ MÅLŮMAT)	7
A — YAZI	7
1 — Yazı Alemine Toplu Bir Bakış	7
a — Yazı ve İnsan	7
b — Yazının Rolleri	8
I — Pasif Rol	8
II — Aktif Rol	8
c — Yazının Umûmî Vasıfları	8
d — Yazı İlim ve Felsefesi	9
e — Eşik Önü Târifler	11
I — Hat = Çizgi	11
II — Hat = Yazı	12
1 — Fikir Yazısı	13
2 — Söz Yazısı	13
III — Hakîkî ve Mecâzî Yazı	14
f — Yazının Menşe'i	14
g — Yazıların Doğuş Sebebleri	15
I — Umûmî Sebebler	15
1 — Yazan Bakımından	17
2 — Yazma Bakımından	17
3 — Yazı Bakımından	17
II — Husûsî Sebebler	17
2 — Kalb ve İrcâ' Kanunu	19
a — Kanunun Târifi	19
b — Kalb ve İrcâ' Kanununun Tatbîkli İzâhı	20
c — Yazı ve Hendese	21
d — Yazı Husûsıyeti	22
e — Fonetik Husûsıyet	23
f — Yazma Husûsıyeti	25
I — Yazıya Aid Yazma Husûsıyeti	25
II — Yazana Aid Yazma Husûsiyeti	26
g — Lengustik Husûsıyet	28
I — İnsâ'	28
II — İmlâ'	29
III — Tahrîr	29
IV — Kitābet	30
h — Siyantifik Husûsıyet	31
k — Artistik Husûsiyet	33

- .

.

. .

المه معر العراسه

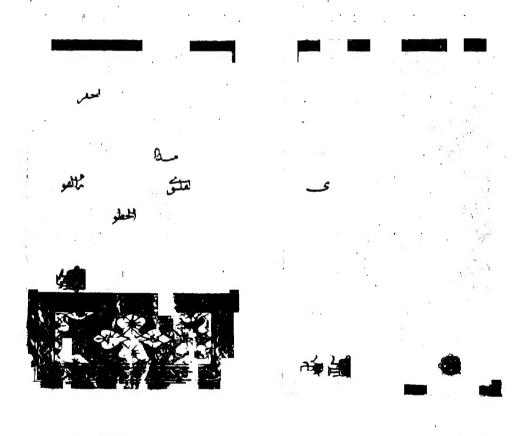
.

•

+ + C2+

· -

.

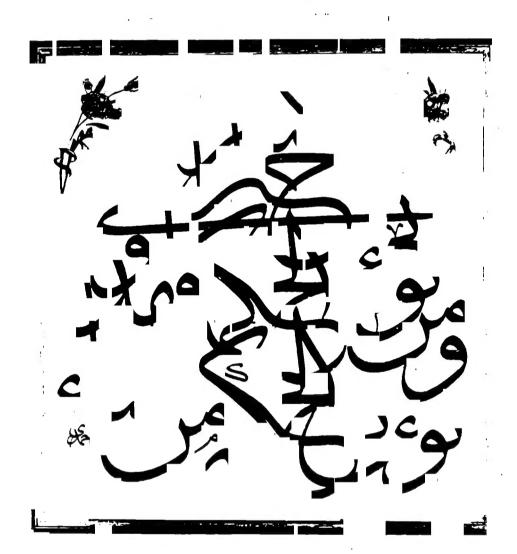

.

•

.

.

,

.

...

·

<u>_____</u>

<u>ر</u>	~

-

I

1

.

.

.

I

.

1 1 1

1

1 1

1 1

I

ı I

1 1 1 1 1-1

ĺ

I i i

1 1

1

1 1 1

I 1 1 1.1 1

1 1 1 1

1 -

1

1

11 .

1 1 1 1 1

1

1

1 1

1 I I 1 I

1

1

1 1

1 1

. 1 1 1 1 1

1 11 1

l 1

1 1 1

I I I

I

I I The state of the s

1

1.1 1. - I 1 1

I I 1

ı

- I I I

1

1 I I I I

l

l I

1 I

.

. I i

1 1

1

1.1

ı l ı l

I

.

1

T.

I I I

·

1 1 1 1 1 1 1 1

1 1 i I i ili i 1 I I I

1 1 1 I - 1 | · in t 1 1 1 1

1 1 1 I 1 I I I 1 1 1 1 1 1

ı lı l : ı

ıl 1 1 1

111 ı lı ı l

ı ı l

1 . I . I

A

· ____

. 1

I

1

I

1 1 1

T

i I I

1 11 1

-1 1 1 1 1 1 1 1 1 1

, I

1 • 1 1 1 1 1.1 I 1 1 1

il + i + 1th ıl ı

ı lı lı 1.1

ı I i i ·

1 т 1 11 | 1 | 1 I 1

1 1 1 1 1 1 1 1 iт

i li . . I I I

iı l 1 ı 1

ıl 1 ı i İ

1 1

1 1 1 111 1 1 1 1.1

1 1 1

.

. .

.1

--

I

. 1 1

ıl

. . .

.

1

l I

I

_ = _

.

I

I

. . . .

1

1 I

I

1

1

.

1 I 1 r r i i

1

d rai i r

1 1 1 11 1 1 1

. I I

ı I i ii Lil

1 1 i ii I

1

ı I

1 I

1 1 1 1 11

lı ı ı ı l 1 1 1 1 1 .

ılı 1 1 1 1 1 , I i i i

1 1

1 1

1 1 1 1 1 1 1 1

r I

I i i 1 1 1.1 1 1 1 1 1

111 1 1 1 1 1 1 1

i i la caracteria de la caracteria de la caracteria de la caracteria de la caracteria de la caracteria de la c

l i Li 1

1 1 ıl l i 1 I 1 1 1

1 1 11

1.1 1 r li i i 1 I i | | | | | | 1

i . Τi

1 - 1

1 1 11

ı I , I , I , I , I

1 1 1

1 1 1 1 1 1

1 1 1

...
I I I I

1 I I

- 1 <u>—1</u>1 1 l i -1 1 -1 1 1
- 1 1 1 11 1 1
- ı lı
- ! I I I I
- l 1
- 1 1 1 1 ı ı ılı
- Li
- 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1
- \mathbf{I} \mathbf{I} \mathbf{I} 1.1

- 1 1 I

- - . . . In . . .
- ıl
- li i li
- $1 \quad \text{if} \qquad \quad 1$
- 1 1 1 1
- h
- I
- 1

1 1-1 r hei e le lli

1

il i i i 1 1 1 Lil. 1

.. i ... 1.1 1 1

I III 1 1 ı I ı 1

1 . I . i .

1 1 1 1 1 1 1

1 1 1 1 1 1

 $\frac{1}{\tau} = \frac{1}{\tau}$ 1 1 1 1 1 1 1 1 1

1 1 ı i ı ı ı i

1.1 ıl 1 1 1 -1 (1.1 ıl 1

1 1 ı 1 ſ 1 ... 1 1 1.1

- 1 1 1 1 1 1

I ii i

1 1 1 1 1 1 1 1 1

1 1 1

1

. .. 1

1 -

,

.- - ----

_ " _ ' _ '

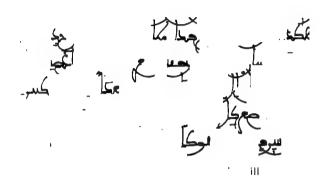
- 1 1

Т

I I

.

ک فو کمک و ک معاطم مو

मर्ग किया हम् क्या प्रमु क्या प्रमुख्या क्या क्या

i ill

il .

ानिना साला देवा कुल्ह पुत्रा

निना रण्यार् हन्याः

9

ं रेगमा क्रक्ट किमा

ull

.

ı II

,

ıt

.

.

 $\tau = 1$

iII

l · · .

•

i ıll . .

l

i ill

.

i 1

محد لحد لحد

mul

try try

- 1

hm.}

П

VI4

ı i ,

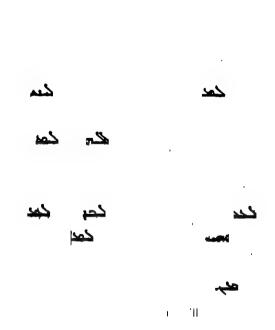
· i

i ill .

ਬਾਹੀ **॥ਦੀ** ਨਹੀਂ ਸਦਾ ॥ਦੀ ਨਹੀਂ

i 1

ਾਈ ਼ ਤਹੀ ਝਦ

--. ·

·

·

•

-.

ı

— i · ·

i

_

! !

i ill ,

i iII .

ളിൽനി അമ്മേ

ı

•

.

-

.

.

i .

' il

- * ,

. - -

72**4**\

.

,

•

ı

,

,

ı il

nt met

.

·

ill

.

.cog 3cm ∂cm 9cm

dece den den

J.

ı II

1 II 1

නති

නුප

I

· **i**

i

ı ill

प्रकृति : स्तन्तर हत्त्रणी उपर्र

শকে জ্যাৰী

ı ili -

سلم مص

Ī

, 1

1 i i '

i Totalista

1

1

· · · · i, I

.

l 1 1

•

1 1 1 1

1 1

1 1

ı I 1

1

I 1

1 1 1

..

1 1

1 T

ı i lı l

1 1

,

•

.

1

1 I I I I

1 1 1 1 1

I

. I

i

i

1 1 :

•

l li li .

I

1 1 1 11 1

I J·

1

-

l I

• 1

ı 1

•

I

1

ıΤ 1 1 1

1.1 1 1 1 1 1 1

1-

t il i

1.1

l

.

· 1

I I

. . . I

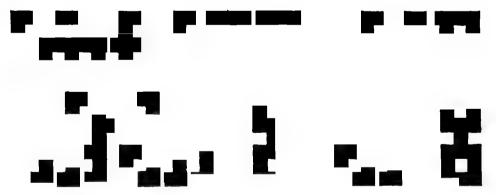
يعفل

i l i li.

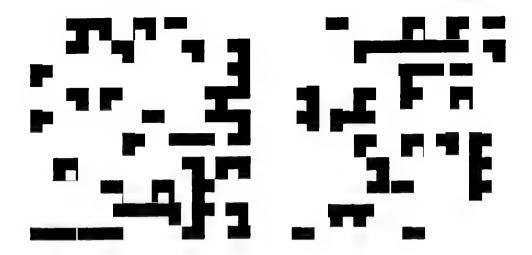
l l i i

1 Тті

i .

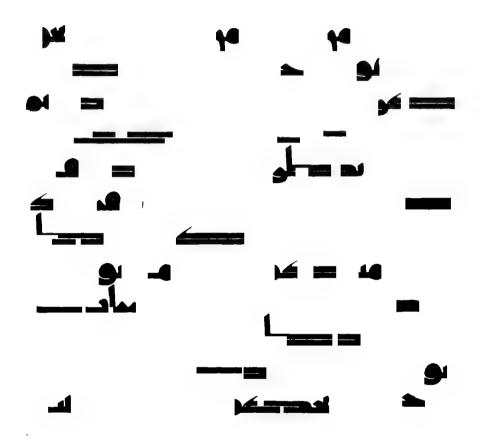

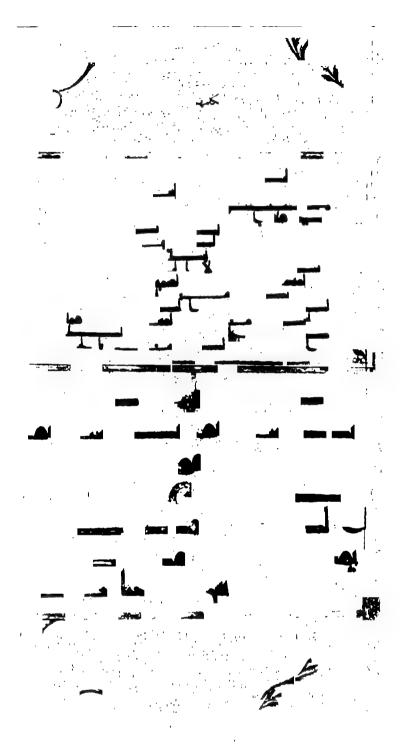
- 1

1 1 1

, 1

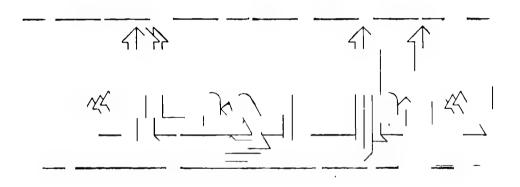

1 1 ıΙ ı

li .

1 "1 1

1.1 1.1

I

I

ı

I

i i i i il i i iil

ı

. 1

1 . 1

I

l II

. 1

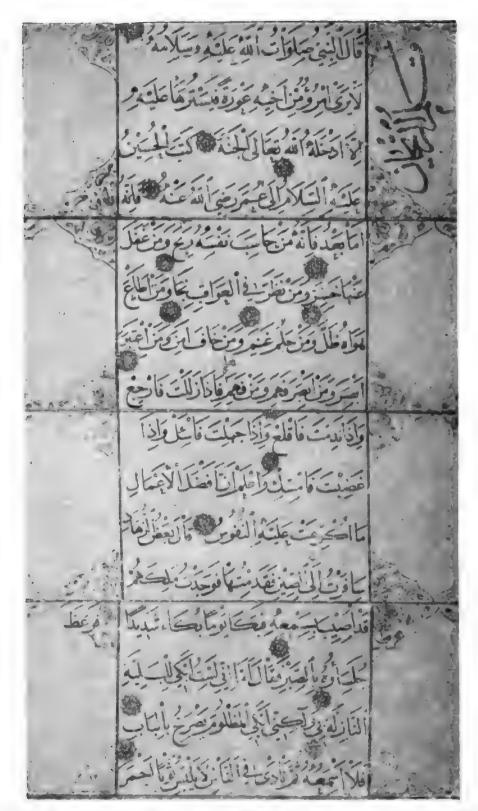
ıl

I

ہے سامعے ہم لیا مالالہ र म् मूर्य । प्राप्त हि क ا کے لہ وعامسها 九子 好一足的 لىما ھے

I

i li i i 1 d i i dl li d i i dl i li i i li i i l 1~ ill . . . li

Resim: 82 — Şeyh Hamdullah'ın yazdığı aklâm-ı sitte murakkaındaki Reyhânî yazıların bir araya getirilmiş şekilde görünüşü (Topkapı Sarayı Müzesi - E.H. 2084).

ıl

1 1

1

1

1 1

1 1 .

I I I

1

1 1 1 1

1 1

1

1 1 lı

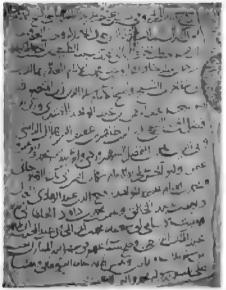
Res.m: 83 — Şeyh Hamdullah'ın yazdığı aktâm-ı sitte murakka'ından tevkî' (üstteki bir satır) ve rıkaa' yazıları (Topkapı Sarayı Müzesi - E.H. 2084).

kaydolunduğuna göre (sâhife: 21), ilk vâzıı Hoca Ebü'l-Âl'dir, Kendisi, bu yazının esaslarını Pehlevî hattıyle Kûfî'nin parçalarından çıkarmıştır. Bu sebeple, aslında mürekkeb (birleşmiş) bir yazıdır. İlk çıktığında bâzı harflerî Sülüs'ü andırır hantal bir şekilde imiş. (Resim: 84) de bunun gelişme safhalarından bir misâl görüyoruz. Bunda Hicrî 583 (1187) târihi görülüyorsa da ilk çıkışının daha evvel olduğunu sanıyoruz.

"Kıdvetü'l-Küttâb" ve "Sultân-ı Tebrîzî" diye tanınan Tebriz'li Hoca Mîr Alî'ye gelinceye kadar, İran'da, risâleler Divânî, mektuplar bu Ta'lîk ile yazılırmış. Sultan Alî Meşhadi'nin bir kasîdesinde de söylediği gibi, Hoca Mîr Alî Nesih ve Ta'-lîk hatlarından terkib yoluyla hafî ve ceiî olmak üzere Ta'lîk'ı değiştirip düzelterek eski Ta'lîk'a Nesih kalemini çekmiş ve yeni yazıya da Nesh-ı Ta'lîk demiş, sonra söylemede kolaylık olsun diye Nesta'lîk denilmiştir. Şu duruma göre Mîr Alî'-yi Ta'iîk'ın vâzıı olarak göstermeleri doğru değildir. O, Nesta'lîk'ın vâzııdır. Dolayısıyle, Tuhfe-i Hattâtîn'-in "Ta'lîk hattını ilk çıkartan budur" diye Mîr Alî'yi göstermesi hatâdır.

Bu hatânın sebebi sudur:

"Mîr İmâd-ı Hüseynî"nin talebesinden "Buhârâ'lı Derviş Abdiyy-i Mevlevî" demekle meşhûr Seyyid

Resîm: 84 — Ta'lîk hattının başlangıcına âid bir nümüne = 583 H. (1187) târihil. (İslâm Ansiklopedisi = 7. cüz, 9. levha).

Abdullah¹ Nesta'lik yazıyı İran'dan İstanbul'a getirdikten bir müddet sonra, Osmanlılar buna Ta'lik adını vermişlerdir ki, bizim bugün Ta'lîk diye tanıdığımız ve Sülüs kalemi kalınlığında yazdığımız yazıdır sim: 85). Bunun incesine Haff veya Ince Ta'lik, yâhud Hurde Ta'lîk (Resim: 86); kalınlarına da Celî Ta'lîk veya Ta'lîk Celîsi diyegelmisizdir. Nitekim Tuhfe-i Hattâtîn de. Nesta'lik-ı Hafî'nin. Nesih cesâmetinde yazılan Ta'lik olduğunu açıklar (sâhife: 623), Ta'lîk kelimesini mutlak olarak aldığımız zaman, ücüne de ihtimâli vardır. İranlılar, Ta'lik ile Hafi'sine Nesta'lik, Celi'sine de Celi-i Ta'lik derler. İste bu Nesta'lîk tâbiri, sonradan Osmanlı hattatları arasında, İsfahanlı Hoca Tâceddîn'in Tevkî' ve Rıkaa' kalemle-

rinden alarak vücüde getirip Hoca Abdülhay-ı Münşî'nin olgunlaştırmis olduğu" yazının adı olmustur (Resim: 87), Buna bâzıları Sîkeste Ta'lik, bazıları Kırma Ta'lik yahud Ta'lîk Kırması, bâzıları Rık'a Ta'lik demişlerdir. Bunların her biri, Ta'lík'ın azçok neshedilmiş sekilleri bulunmasına göre, hepsine birden ikinci bir ıstılah olarak Nesta'lîk demek daha doğru olur. Nitekim, Nesta'lîk denilince, umûmiyetle bunları veya bunlardan birisini anlarız, İşte Mîr Alî'nin çıkardığı Nesta'lik bu olmayıp, bizde Ta'lik, İranlilarda Nesta'lîk denilen yazıdır. Dolayısiyle Kûfî ve Nesih kelimelerinde olduğu gibi, Ta'lik ve Nesta'lik kelimelerinde de bir karıstırma olmus ve bu yüzden bâzı yanlışlıklara sebebivet verilmistir.

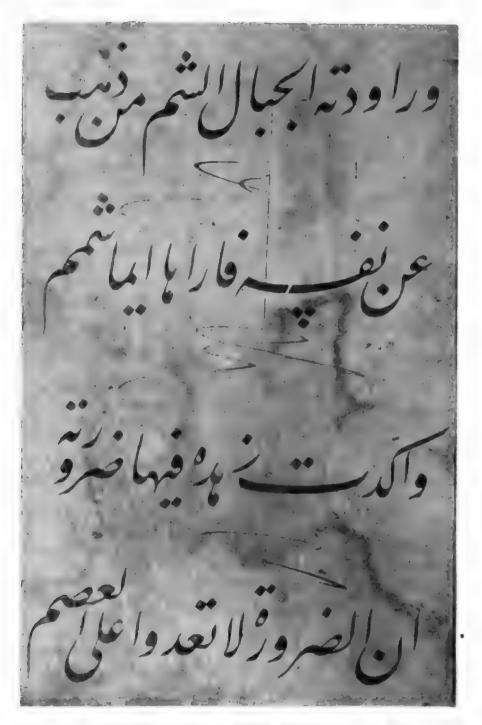
e — Diğer Mevzûn Kalemler (Ölçülü Yazılar):

Hat ve Hattâtân'da, Tuhfetü'lHattâtîn'de ve benzeri eserlerde, Aklâm-ı Sitte'den her birinin Hâfî ve
Celî'ye ayrıldığı ve bu sûretle ölçülü kalemlerin on ikiye eriştiği ve
bu on iki kalemin Aklâm-ı Sitte ile
kollarından ibâret ve Celî'lerin kol
sayıldığı kayıd olunduktan sonra bu
on iki kalem, "Hutût-ı mevzûne-i
asliye" (Asıt olan ölçülü yazılar)
nâmı altında şöyle gösteriliyor:

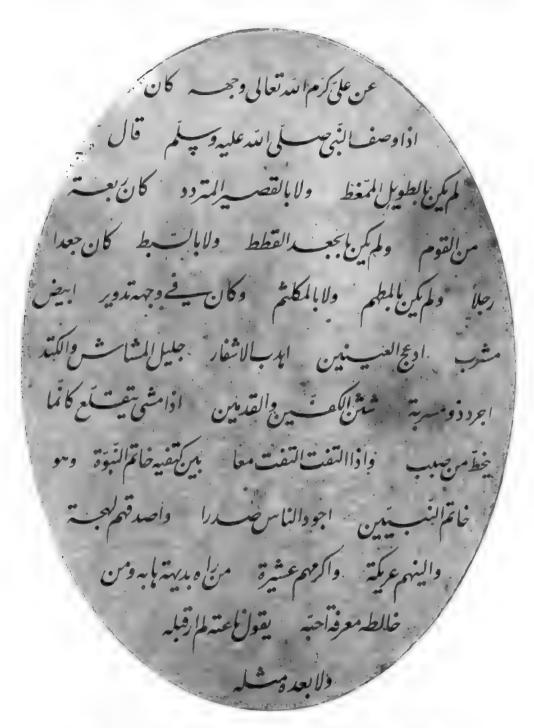
1 — Kalem-i Sicillât, 2 — Kalem-i Dîbâc, 3 — Kalem-i Tomar-ı Kebîr, 4 — Kalem-i Sülüseyn, 5 — Kalem-i Zenbûr, 6 — Kalem-i Müfettah, 7 — Kalem-i Harem, 8 — Kalem-i Muâmerât, 9 — Kalem-i Uhûd,

⁽¹⁾ Vefâti Hicrî 1057 (1647) dir. Hat ve Hattâtân - sâhife: 239.

⁽²⁾ Hat ve Hattâtân - sâhife: 251.

Resim: 85 — En büyük hattatlarımızdan Yesârî Es'ad Efendi'nin bir Ta'lîk meşkt. (Müellif'in albumünden).

Resîm: 86 — Son devrin Ta'lîk üstâdı Hulûsî Efendî tarafından nefis bir Hurde Ta'lîk ile yazılan Hilye-i Şerîfe'nin göbek kısmı.

i li

1 - 1 - 1 - 1 - 1 - 1 - 1 - 1 1 II 1 I

1 r— r 1 h a

^{1 1} 1.1

1 1 1 1 1 1 1 I

1 1 1 1.1

1 111 - 1 1 1 1 1 1

1 1.1 ı

<u> — т</u>

1 1 1 1 1 1 l il i i i i lili

1 1 1

1 1 1 1 1 1 di i li i i i

li i l

1	ı	1 1	1
		1 11	I
1		1 I 1 I	I
l	'	1 1	I

il I i

Resim: 88 — Şeyh Hamdullah'dan Rikaa' ile yazılmış bir sahife. (Necmeddin Okyay koleksiyonundan).

derece derece înip çıkarak çoğalmaya müsâid ve biribirleriyle az-çok iştirâk ve imtizâca kabiliyetli olmaları gözönüne getirilince, İslâm yazılarının hakîkî bir cedvelini vermeğe ve namzed bulunduğu istikbâli sınırlamağa fiilen imkân yoktur, Bununla berâber hâricî mevcûdiyet bakımından karşılaştığımız bütün yazı çeşidlerini de mevzün kalemler ve bedî' kıymetler arasında sokmaya da yer olmadığı söz götürmeyen bir hakîkattır.

Biraz evvel Şikeste kelimesini kullanmıştık. Bu, esâsen "kırma" veya "kırıklı" mânâsına gelen Farsça bir kelimedir ve hangi yazı nev'i ile beraber söylenirse, onun "kırma" vasfını belirtmiş olur. Fakat, Kırma ve Şikeste kelimeleri her yerde aynı mânâda kullanılmamıştır.

"Hat ve Hattâtân"ın 255 ve "Die Schrift'in 226, sähifelerinde acıklandığı üzere: Sikeste, Farslıların mektublarında ve el yazılarında kullandikları okunması çok zor bir nevi' yazının adıdır. Bu tâbir ve yazı bizde kullanılmamıştır, Bu îtibarla Şikeste'nin (Resim: 87)'de gösterilen Sikeste Ta'lîk'den baska olduğu anlasilivor. Nesih'de, Ta'lik'de Hurde, bâzan da Kırma tâbirleri kullanılır. Nesih Hurdesi veva Hurde Nesih. Nesih Kırması veya Kırma Nesih, Ta'lik Hurdesi veya Hurde Ta'lik, Ta'lik Kırması yeya Kırma Ta'lik denilir. Hurde, yazının küçük eb'adda

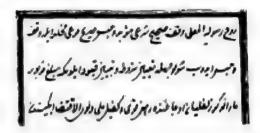

Resim: 89 — Hattat İlmî Efendi'nin Hurde Nesih ile yezdiği bir Kur'ân-ı Kerim sahifesi. (N. Okyay koleksiyonundaki aslının eb'adındadır)

ve ince yazıldığına delâlet eder. Kırma, karakterinde Kırma yasfı olan yazı için kullanılır. Bu prensibi bir yazı nev'inden ayrılan bütün kollar-

Resim: 90 — Kırması çok, Nesih karakteri ax bir Nesih Kırması örneği.

Resim: 91 — Kırması çok, Ta'lik karakteri az bir Hurde Ta'lik kırması.

da düşünüp tatbik etmek mümkündür (Resim: 89 - 90 - 91 - 92 - 93).

Bizde harf inkilâbindan önce, hattatlarımızın meşgul oldukları yazıları bir arada toplamış olan Reisü'l-Hattâtin Akdik merhûmun, aslı Güzel San'atlar Akademisi'nde mahfûz bulunan levhasının bir örneğini* veriyoruz (Resim: 94). Bu levhadaki

Gösterilen diğer yazı nevi'leri doğru târif edilmiştir.

Aklām-ı Sitte'nin bāzıları son asırda unutulup keriştirilmiştir, bu levha da o cümle-dendir. Hüsnühatt'in, eskiden aynı zamanda bir ilim olduğu ve XVIII. asırdan sonra ilmî veçhesini kaybedip, sådece san'at tarafının tekâmül ettiği bir gerçektir. Hacı Kâmil Akdik, hattın yalnız san'atını bildiğinden ilminde yanılabilir. Çünkü hatâ insanlara mahsustur. Mahmûd Yazır merhûm da, me'haz olarak Kâmil Akdik'i aldığı için, gerek "Eski Yazıları Okuma Anahtarı"nda, gerekse bu eserinde aklām-ı sitte'nin sülüs - nesih hârıcinde kalan nev'ilerine yanlış örnekler vermiştir. Esâsen, hat hakkında —küçük büyük— eser yazan son devir müellifleri de, bu noktada hep yanılmışlardır (Fatih Devri Hattatları'nda Ekrem Hakkı Ayverdi müstesnâ). Eski bir makalemde, Muhakkak bir Besmele'den Reyhânî Sülüs diye bahsettiğimi ben de hatırlarım! Ancak, müze ve kütüphânelerde rastladığım Şeyh Harndullah, Hâfız Osman, Karahisârî, Hasan Çelebi, Ağakapılı gibi üstadların aklām-ı sitte örnekleri, bu husustaki müşkülleri halletmeğe yetti. Şu esere konulan (Resim: 81 - 82 - 83) deki nümûneler Şeyh'indir. Aradaki farktarı görmek için, (Resim: 94)'le mukayese olunabilir, Maksadımız, kimsenin hatâsını çıkarmak değil, hakk'a ve hatt'a hizmettir. — U.D.

^(*) Aşağıda îzah olunaçak hatâları dolayısıyle, bu resmi esere koymayıp çıkarmayı düşündük, Ancak, bâzı ansiklopedilerde (Türk Ansiklopedisi'nin "Arab Yazısı" maddesi, Hayat Ansiklopedisi "Hat" maddesi...) ve mecmualarda örnek olarak verilen bu levhanın aynı, üstad Hattat Hâmid (Aytaç) Beye de, son yıllarda müteaddid def'alar yazdırıldı ve bu tertip çok yayıldı. Onun için bu hatâyı düzeltmek şart haline geldi:

^{- 4.} sırada Reyhânî diye tanıtılan yazı Muhakkak'tır.

^{— 5.} sıradaki yazı, hiç alâkası olmadığı halde Muhakkak olarak gösterilmiştir, halbuki, ince kalemle yazılmış Sülüs'den başka bir şey değildir.

^{— 6.} stradaki Tevki' yazısı, aynı zamanda Hatt-ı İzâza olarak tanıtılıyorsa da, hakikatde Rikee' yazısına Hatt-ı İçâze denilir.

^{— 7.} sırada iki satır olarak yazılan ve yanlışlıkla İnce Tevkî' diye İsimlendirilen yazı Rıkaa'dır ve 13. sırada İcâze diye bahsedilen hatla aynı karakterdedir.

_

A Company of the second of the

_

1

1

1

1

.

·

V X = 2/3 & -or J KS _ _ المعم لممس Jel je

l i li i i i

.

t ii i

i i li i li i il i i

i i 1 I 1 1

I 1 L In all I I 1 1 1 1 1 i li l l I

ı l 1 1 ı I — I

1 1 1 1 11 1 1 1 1 1

1 1 1 1 1 1 1 1 ı 1

1 1 1 1 1.1.1 1

1 1 1 . I I 1

ΙΙ (ı I i lii ii i i 1 1

r i di - di i

- 1 1 1 1
- 1 1 1 1 1 1 1
- 1 1 1 1 -
- l il i Li I = I
- 1 1 1.1.1
- I I I I I !
- 1
- rr il . * Hi L -1
- 1 1
- 1 ı II
- 1 Himi

- - 1 1
 - 1 ı

 - 1
 - 1 11 1 1 1 1 1 1
 - 1 1
 - 1 1
 - 1 1
 - 1 1 1 1 1
 - 1 Li 1

1 1 1 il i 1 11 1 1 1 ilııi Li - 1 ı I 1 г

i i I - i I

1 1 1

1.1 - I - 1 - 1 - 1 -11 1

1 1

in the state of th l I I I 1 1 1 1

1 1 11 1 1 1 lı

1 11 1 1 1 1 -

1

1 11

. 1 1 1 1 11 - 1

1 1 1 1

li i i i i i i i 1 1 1 1 1 1 Li 1 1 1 1

- 1 1 1 1
- 1 1 1 1 1
- 1 1
- 1 I I I 1 11
- 1 1
- 1 1 1 1 I I П
- 1 I 1
 - 1

- 1 1
 - 1 1
 - 1 1 1 1 1
 - I I I I

 - 1 1
 - П
 - 1

1 1 1

1 1

1

1 1

. 1 1 1

1 1

-

1 1

I I

.

1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1	I
1 1 1	
 	1
1 I	1 1
I	
1 1	· I
1	1 1 1
	l l

il i li "li i i i li i i i

Ü

. . .

T.

1 1 .

I 1 1 1 1 1 1 i

1 " 1

1 1 1 1

1

•

.

.

.

.

- 1 1 1

- T

- i ili
- 1 1 1
- 1 1 1 1 1 1 1
- 1 Lт
- i i
- 1 .
- 1 1
- 1
- 1
- 1
- 1 1 I 1.1
- 1.1
- 1

1 1

.

_

· · i

, I

.

1

. . .

II I

·

 $\Gamma = \Gamma$

1 11, I ı 1 1

li i li i i

1 1 1 1 1 1

ıl I I i 1 1 1 1 1

1 1 1 Ι.

l i 1 1 1 1 1 1 1

li i 1

I I I To a contract of

ı 1

- 1

1 1

1

ı

1

1

I

. . . .

. - JA JA JA M N נ העני לתרא A A

1 1 1 1 1 ıl

el e e 1 1

1 I I 1

1 - 1 1 1 1 1 1

1

- 1 1

1 1 1 1 1 . 1 I 1 1 | 1 1 1 1 1

1 1

1 1 11 1 1 1

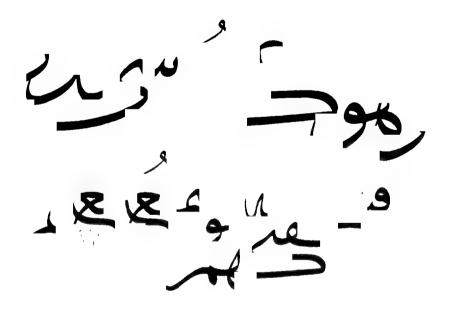
1 1 1 1 1 1

Rosim: 100 — Ahmed Karahisârî'nîn mekteb olmuş Sülüs, Nesih, Tevkî', Rıkaa' yazını.

(Türk - İslâm Eserleri Müzesi'nden).

المرد وردر المراجع i 1 1

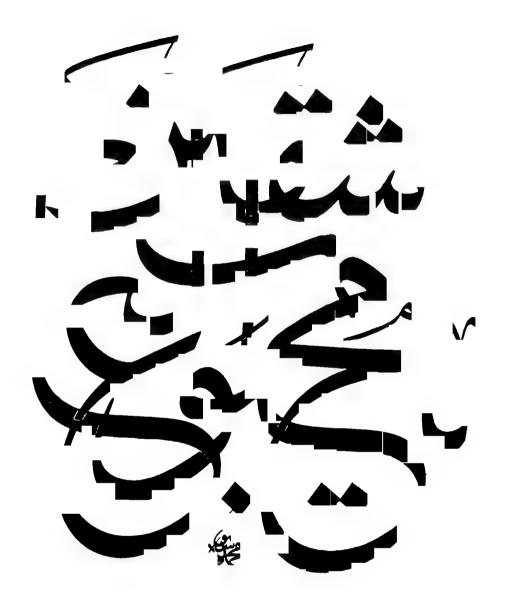
. .

مر کم در مر در در در

i

. . .

1

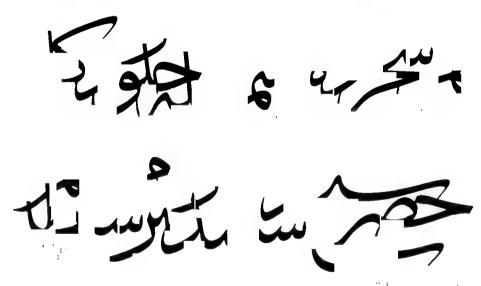
Resîm: 113 — Türk Üslübunda, Yesârî (? - 1798) koluna yakın bir tarzda yazılmış Arabzâde Sa'dullah Efendi (1767 - 1843) nin Ta'lik ile Türkçe bir kıt'ası. (U. Derman Koleksiyonundan).

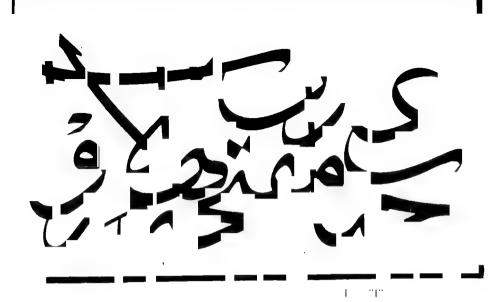
..

11 1

I

And I in the

1

rri I Ir rr Ti I

ітт п

tree il " li

1.1

1 1 1 1 1

li i ı

Maria de Carrolla de la Carrolla de la Carrolla de la Carrolla de la Carrolla de la Carrolla de la Carrolla de 1.1.1

ıl 1 - - ı ıl 1 1 1 1 1

1

I - 1 i i I 1

1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1

1 1 1 1 1.1

il I i i 1 1 I

-- 1 1 1 1 ı ı 1 1 1 1 li 1 1 1

I --- I I l il i

1.1 ı - 1 - 1 1 1 1

- 1 1 1 1 1 1 ı 1 I 1 1

h 1 1 - 1

I

ılı 1 ı 1 l - Ii 1 ıl

П ı illi - ı ı

1 — II · I

1 1 1 - 1 1

1 1 1 -1 1 1111 ı 1 lι ı İ ıl ı

 1 1 1

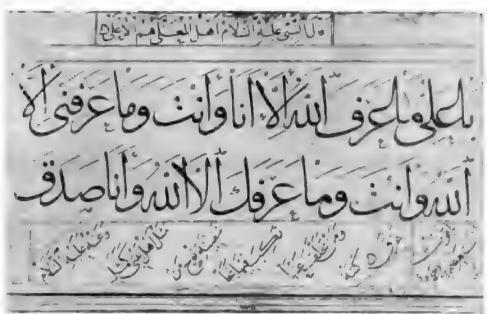
1

1 1

1 1

. 1 1 1 1 . 1 1

= 1

Resim: 120 - Yākūt'un san'at hayātının ilk devrine âid Sülüs - Nesih bir hattı.

Efendi birâderimin husûsiyetini derhal takdîr etmiş, arkadaşlarından ayrı bir tâtim usûlü tutmuş, birâderim de kısa zamanda icâzet alıp (**Icâzet formalitesi** bahsine bakınız) resmen hattat olarak yazı yazmaya başlamış, böylece hem maîşetini kazanmaya, hem de ilim tahsîline devâma muvaffak olmuş, hattâ beş-on kuruş da pederine göndermek sûretiyle evlâdlık vazîfesini de yapmaktan geri durmamış.

Birâderim, bu mâcerâyı bana anlatdıktan sonra: "Kardeşim, senin de yazıya merâkın var. Çalış, fakat, insanda her neye istîdâd ve kaabiliyet olursa olsun, gereği gibi terbiye edecek ellere düşmezse sâhibini şaşırtır ve azıtır. Onun için dikkat et, hayâtında yolunu bu iki şeytanın eline teslîm etme, onları yularlayıp hayrına çalışan yorulmaz iki sâdık uşak hâline getir. Yoksa, mîrasyedi zengin ahlâksızlara döner: Hakk'ın

verdiği ve vereceği nîmetleri, istîdâd ve kaabiliyetinin fenâ mecrâlara kayması yüzünden hebâ ederek sonunda eli boş kalırsın!" diye güzel bir nasîhatde de bulunmuştu. Bu nasîhatı elimden geldiği kadar tutdum, o nisbetde de faydasını gördüm ve çok şükür hâlâ da görmekteyim.

b - Mesk ve Tâlim Görmek:

Yazıyı ehlinden bellemek, istîdâd ve kaabiliyetin az zamanda inkişâfına, kısa yoldan selâmetle kemâle ermesine hizmet etmesi bakımından ön safda gelen şartlardandır. Yâni teknik bellemeyi, pratiğe dâimâ tercîh etmelidir. Nitekim Hazret-i Alî şöyle buyurmuştur:

Resim: 121 — Yâkût-ül Musta'sımî'nin kemâle eriştiği devre âid (681 H. - 1282) bir Mushaf cüzünün imzâ sahifesi. Üstten bir satır Muhakkak, aşağı taraf Tevkî' hattıyladır. (Topkapı Sarayı Müzesi - E.H. 227).

ے اسو

1 1 1 1 1 1 1 1 1 11

1 1 1 1

. 1 1 1 · [

1 1 1

ıl

1 1. 1

1

I

1 1

-1 1

1

1.1.1

h i

1.1

1

لسو

•

.

mütâlealarda, bilhassa târihî mâlûmâtın ve yazanın san'atdaki derecesi hakkında azçok bilgi sâhibi bulunmanın da tesiri inkâr olunamaz. Yâkut zamânında sövle vazılan bir harfin, Karahisârî devrinde, Râkım veya Kadiasker mekteblerinde, Sâmi ve onun volundan gidenler tarafından nasıl yazılmış, ne sekillere sokulmus, her birinin estetik sevivesi nereye kadar varmış, tekâmül bakımından hangileri daha üstün görünüvor? Arastırmak gerekir. Ancak. bu gibi sert mevzûları ilk zamanlarda yalnız yazıların yüzlerine bakmakla kavramak ve anlamak mümkün olmamakla beråber, tårihî bilgilerle müsâhedeler ve yazı calısmaları birbirini takviye ettikçe meleke de artar ve onlarla hem-hål olmak ve dillerinden anlamak kaabil olur.

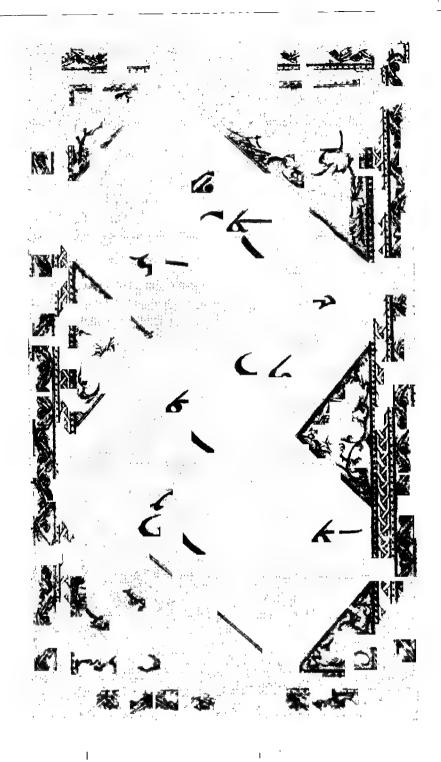
k — İcâzet (Diploma) Formalitesi:

Bir üstaddan ders görmek, yazının usül ve kaidelerini nazarî ve amelî olarak tahsîl edip, yazdıklarına imzâsını koymaya salâhiyet kazanmak ve bunu resmen tevsîk etmek eskiden âdet idi. İmzâya izin vermeye İcâzet verme, bu salâhiyeti almaya da İcâzet alma tâbir olunurdu ki, bir nevi' diploma verme ve alma formalitesi demektir.

Bu usûl gereğince, talebe olgunlaşıp imzâ atabilecek bir seviyeye eriştikten sonra hangi yazıları tahsîl etmiş ise ekseriya bir kıt'a, bâzan da bir murakka' (= yazı albumü) veya hilye, yâhud bu gibi bir levha yazar, bir (tez) hazırlar, hocasına verir. Hocası veya hocaları bunu tedkîk ederek talebenin ehli-

Resim: 122 — Hattat Necmeddin Efendi'nin Sülüs - Nesih İcâzetnâmesi (1324 H. - 1906).

.

.

•

•

طر

عفر

.

.

1

-

*

.

= 1

.

.

·

..

_

...

•		

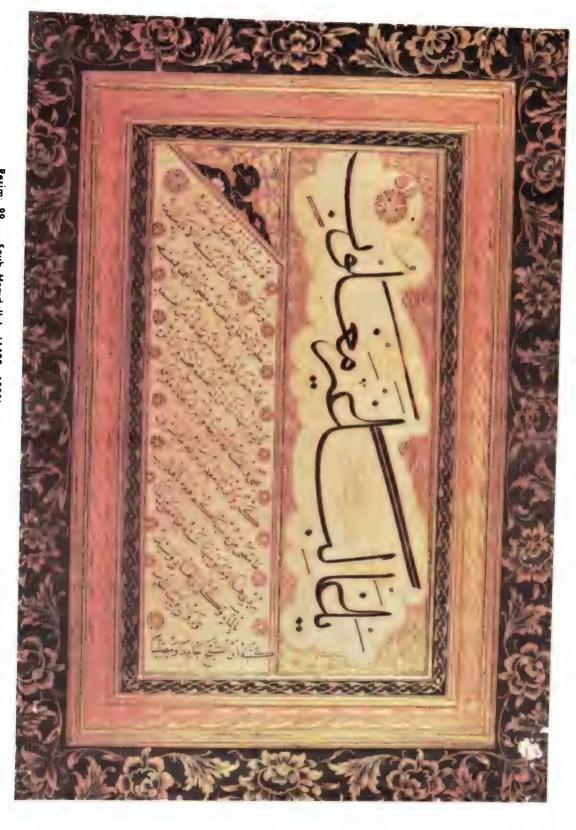

_

•

l

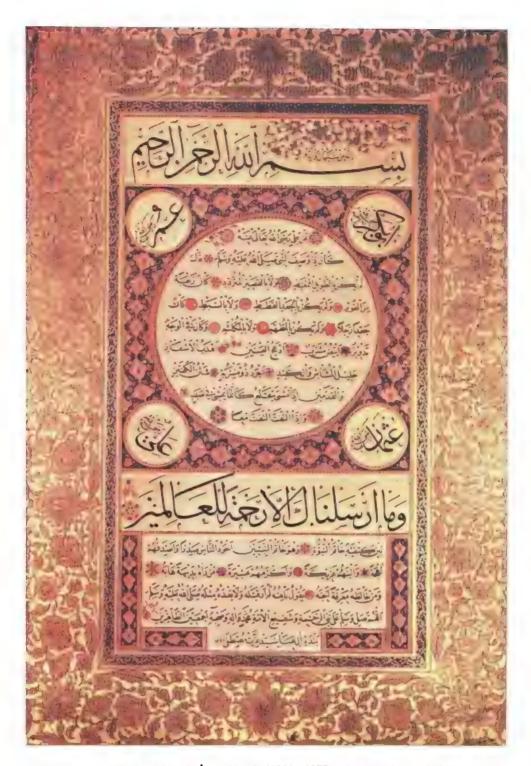
.

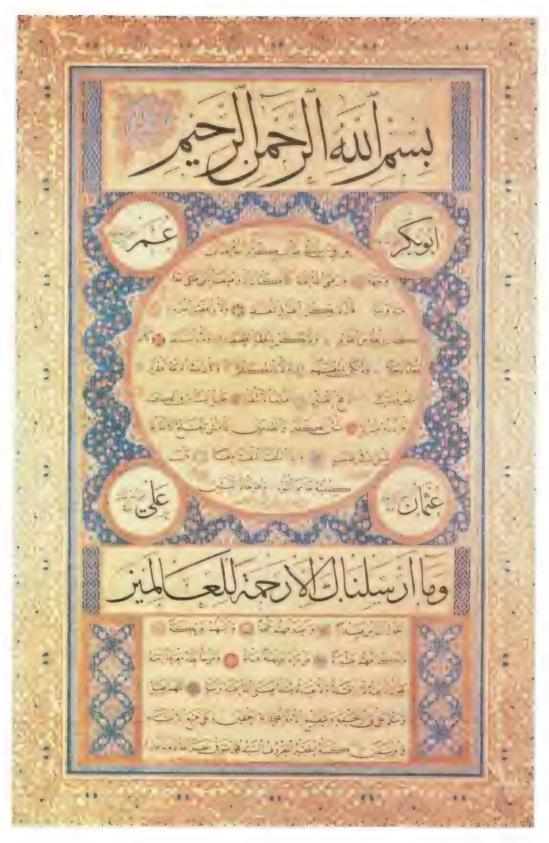
Resim: 99 — Şeyh Hamdullah (1429 - 1520) in ekol olmuş yazılarından bir Sulus Nesin kit'a. (İstanbul Üniversitesi Kutuphànesi A. 6486)

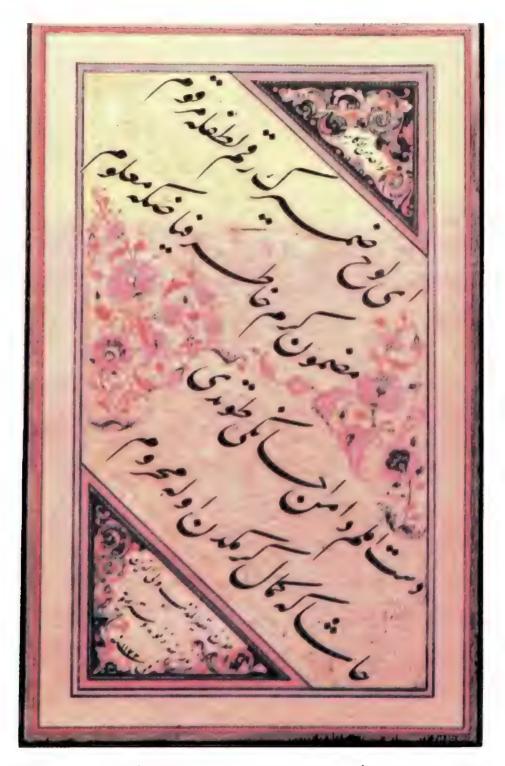
Resim: 105 — Îran'lı Ta'lîk-nüvîs İmâd ül Hasenî (? - 1617) nin mekteb olmuş bir Ta'lîk kıl'ası. (İstanbul Üniversitesi Kütüphânesi - F. 1428'den).

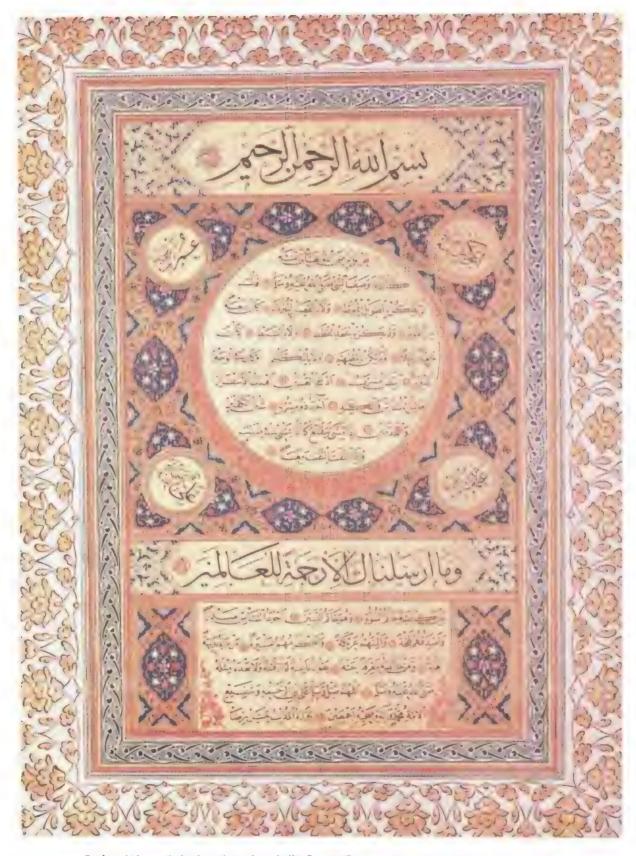
Resim: 106 — Kadıasker Mustafa İzzet Efendi (1801 - 1877) nin ekol olmuş bir Sülüs - Nesih Hilye levhası. (Mihriban Sözer'in tezhibi - Ekrem Hakkı Ayverdi Koleksiyonundan).

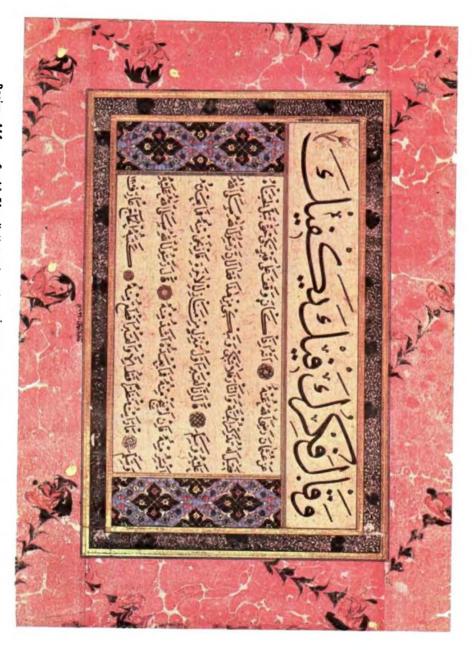
Resim: 107 — Şevki Efendi (1829 - 1887) nin mekteb olmuş yazılarından Muhakkak - Nesih - Sülüs halları ile bir Hilye levhası. (Mihriban Sözer'in tezhibi - Ekrem Hakkı Ayverdi Koleksiyonundan).

Resim: 109 — Şeyhü'l-İslâm Veliyyüddin Efendi (? - 1768) nin İmâd üslübunda yazmış olduğu nefis bir Ta'lik kıt'a. (İstanbul Üniversitesi Kütüphânesi - F. 1428'den).

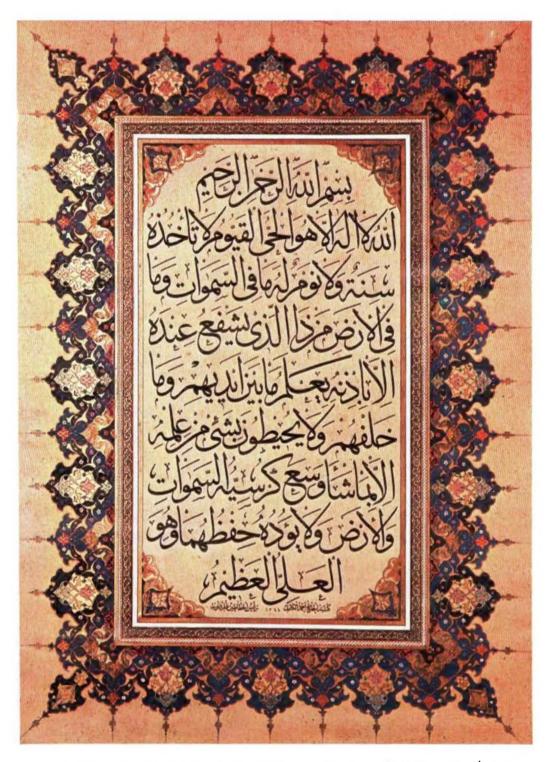
Resim: 110 — Kadıasker Kolundan, Şefik Bey Üslübunda, Hasan Rıza Efendi (1849 - 1920) nin Muhakkak - Nesih hattı ile yazdığı bir Hilye levhası. (Muhsin Demironat'ın tezhibi -Ekrem Hakkı Ayverdi Koleksiyonundan).

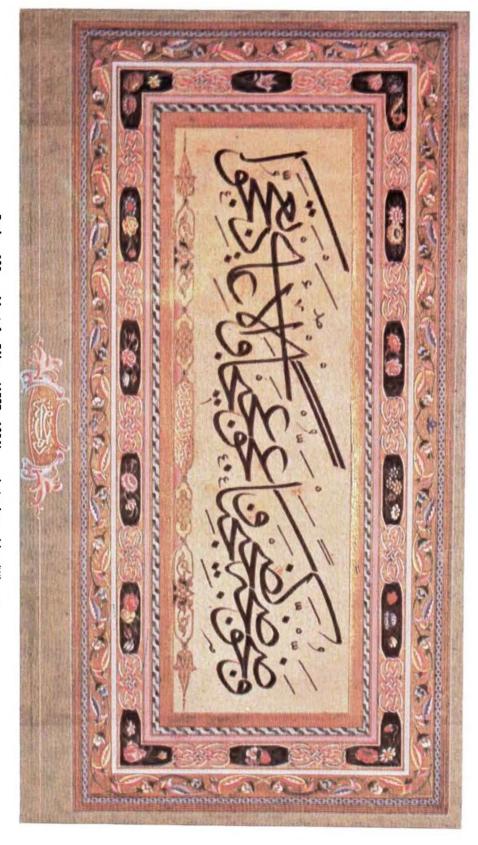
yazılan Sülük - Nesih nefis bir kıl'a. Tezhîbi Dr. Süheyl Ünver'in, Ebrû'ları üstâd Necmeddin Resim: 111 — Şevki Efendi Kolundan Hacı Árif Efendi (1830 - 1909) tarafından o tarzda Okyay'ındır. (Necmeddin Okyay Koleksiyanundarı)

Resim: 117 — Şeyh ekolünden, Büyük Derviş Ali (? - 1673) kolundan, Ağakapılı İsmâil Efendi (? - 1706) nin kendi üslûb ve tavrında bir Sülüs - Nesih kıt'ası. (Süleymâniye Kütüphânesi - Hamidiye Murakkaatı, 21'den).

Resim: 119 — Hacı Kâmîl Akdik (1861 - 1941) tarafından tokça Sülüs ile yazılan Âyet el Kürsî levhası (Tugrakeş İ Hakkı Altunbözer tezhim: Es'ad Fuad Tugay Koleksiyonundan)

Resim: 102 — Mustafa Râkım (1757 - 1826) ın ekol olmuş bir sülüş satırı. (Tuğrakeş İ. Hakkı Altunbezer'in tezhîbi - Ekrem Hakkı Ayverdi Koleksiyonundadır).